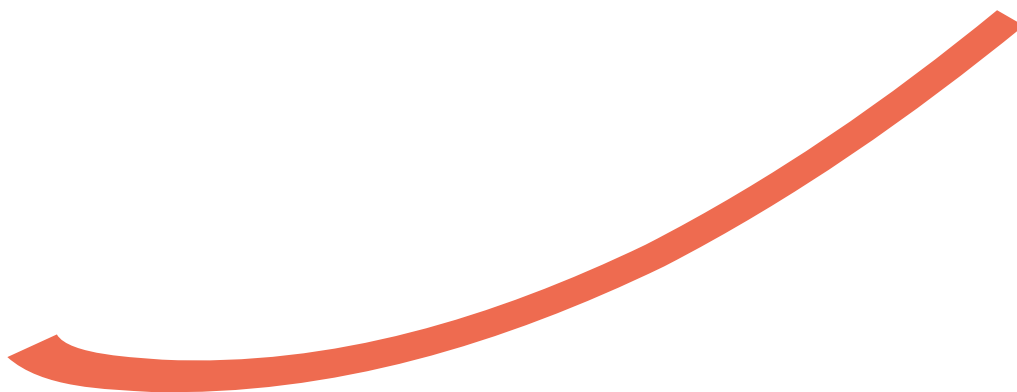

Una nova manera de mirar la Pedagogia Social

Si es pensa la pedagogia social com un objecte híbrid, interdisciplinari, interprofessional, complex, obert, dinàmic, canviant, viu i extraordinàriament versàtil, el que era vist com a dèficits pot convertir-se en fortaleses i possibilitats. Així som les persones i les comunitats; així és i funciona allò social; així és com ha de ser una pedagogia que pretengui ser social.

XAVIER ÚCAR MARTÍNEZ

Col·legiat núm 186

Barcelona, maig de 2012

Pretendre estudiar la pedagogia social en l'actualitat suposa enfrontar-se a un cúmul divers i heterogeni de preguntes que, no només poden no tenir resposta -o, almenys, no una resposta fàcil- sinó que no fan altre cosa que obrir la porta a nous interrogants. A què obeeix, per exemple, l'interès manifest que, al llarg d'aquests últims anys, està despertant la pedagogia social en tot un conjunt de països que mai se'n havien ocupat d'ella? Els països llatinoamericans i, sobretot Anglaterra, en el marc europeu, estan entrant amb força en l'estudi, anàlisi i aplicació d'aquestes idees i pràctiques que van veure la llum a Alemanya fa una mica més d'un segle i mig. A què es deu aquest interès per la pedagogia social? Què és el que han vist en la pedagogia social per pensar que pot ser útil en l'abordatge o la resolució de les situacions i problemàtiques que viuen en els seus respectius països?

En el cas d'Anglaterra la resposta en aquestes qüestions es podria sintetitzar assenyalant que els plantejaments pràctics, inclusivament, i holístics –assistència i educació combinades- de la pedagogia social poden millorar, en aquell país, la assistència que es dispensa tradicionalment a nens i joves en els centres residencials de menors. Pel que fa als països llatinoamericans l'interès per la pedagogia social s'està produint amb una fascinació semblant a la generada a l'Espanya dels 50-60, del passat segle, respecte les idees i metodologies d'intervenció sociocultural i educativa que arribaven d'Alemanya, França o Anglaterra. Les problemàtiques socials i culturals -derivades de la postguerra i la dictadura- i una falta de professionals, coneixements i metodologies de treball per tractar amb elles, van generar, a l'Espanya de la època, un estat d'ànim apte per a la importació de conceptes i metodologies d'uns països que es percebien, aleshores, com molt més avançats. És molt probable que a Llatinoamèrica s'estigui produint una situació similar.

La bibliografia científica en anglès de l'última dècada està plena de preguntes i dubtes sobre la importació de la pedagogia social al context anglosaxó. Preguntes i dubtes que semblen raonables si es té en compte que la història de la pedagogia social, tant a Alemanya com en altres països que -més o menys primerencament- la van importar, ha seguit una trajectòria plena d'irregularitats. No només apareix, desapareix i reapareix –com ha succeït a Alemanya- sinó que (1) assumeix diferents formes segons els països en els quals es desenvolupa; (2) es confon, identifica o diferencia d'altres disciplines i professions socials, també de manera diversa segons els països; i, per últim, (3) sembla no acabar d'estar del tot clar què és, què pretén aconseguir i quina és la seva funció social.

D'especial interès em sembla la pregunta sobre l'exportabilitat de la pedagogia social. I crec que el fet que hagi estat exportada a d'altres països, com ara Espanya o els països nòrdics, no proporciona una resposta suficient. En realitat, aquella pregunta posa sobre la taula la qüestió nuclear, a un temps teòrica i pràctica, del pes específic que té el context sociocultural i polític en el desenvolupament de les persones. Més en profunditat, ens obliga a interrogar-nos sobre la qüestió de la universalitat o no dels propis processos de creixement, desenvolupament i maduració personal. En uns altres termes: poden exercir cadascun dels contextos socioculturals humans una influència tan forta i específica que esborri, desdibuixi o diferenciï la humanitat comuna que tots els éssers humans compartim? Això és el que vindria a sostenir o defensar una pedagogia social que fos totalment diferent en funció del país o de la cultura concreta en la que es desenvolupés. Una pedagogia social que fos, en conseqüència, no exportable.

Malgrat la fascinació despertada, existeixen molts desacords i polaritzacions entre els autors sobre el que pugui ser la pedagogia social. És una ciència, una pràctica, o és totes dues alhora? És possible definir un nucli organitzador, transdisciplinar i transcultural, de la pedagogia social o, com sostenen alguns acadèmics, cal definir tantes pedagogies socials com a contextos culturals i disciplinaris? S'escriuen tantes coses i tan diferents en relació a totes aquestes qüestions que es podria pensar que la pedagogia social no té sentit -en tant que disciplina o camp d'acció socioeducativa- perquè no té un nucli -sigui teòric, metodològic o pràctic- clara i unívocament identificable. Els propis protagonistes d'aquestes qüestions, els acadèmics i els pràctics, tenim sobre aquest tema discursos diferenciats i sovint contraposats. Què té de singular, d'especial o de diferent la pedagogia social per a què no aconseguim posar-nos d'acord ni tan sols els qui ens ocupem d'ella?

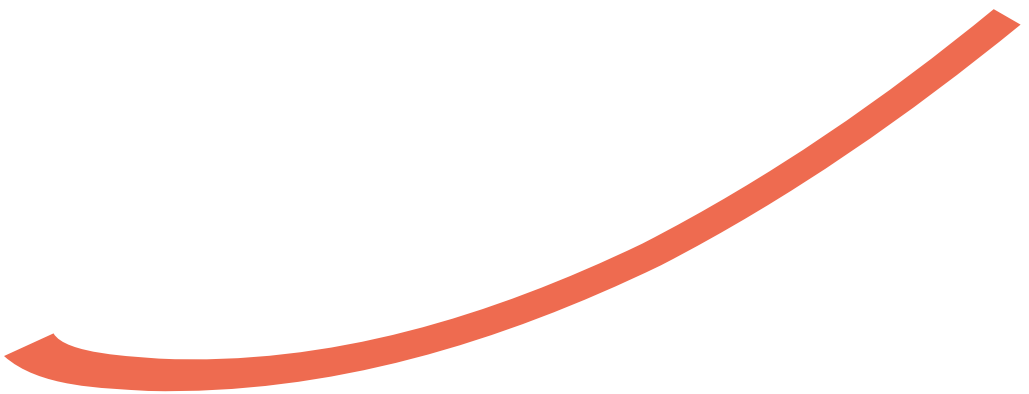
Sembla ser que el que caracteritza avui a la pedagogia social són més les preguntes que les respostes. Es podria afirmar també que, al menys en el nostre país, està més estructurada per les accions que s'han anat desenvolupant en el seu marc al llarg de les últimes dècades (animació sociocultural, educació d'adults, especialitzada, etc.) que per les teoritzacions que les expliquen, les fonamenten o els hi atorguen sentit.

Des del meu punt de vista són massa dubtes, inconsistències i problemàtiques per cabre-hi juntes en un concepte, una disciplina o una pràctica com la pedagogia social. Intueixo que ens estem enfrontant a quelcom molt complex amb perspectives i eines massa simples. Em sembla que no es pot intentar limitar quelcom que, per la seva pròpia naturalesa, no té límits ni

tampoc pretendre aconseguir instantànies d'allò que, també per naturalesa, és dinàmic, mòbil i contínuament canviant. I això és, precisament, el que defineix i caracteritza la pedagogia social. Crec que hem de plantejar noves estratègies per comprendre què és i com funciona la pedagogia social: el dinamisme, la mobilitat i el canvi. La història apunta al fet que és un concepte, una disciplina i una pràctica híbrida en la que conflueixen molts i molt diversos aspectes i dimensions.

Crec que cal repensar la pedagogia social amb nous plantejaments que possibilitin una mirada diferent. Potser canviant de perspectiva sigui possible descobrir que les polaritzacions, inconsistències i contradiccions que els autors han apuntat respecte a la pedagogia social no són res més que el resultat de la inadequació de les eines amb les quals l'han interpretada. Aquells suposats dèficits els porten a dir que la pedagogia social no és encara una "ciència madura" perquè no està sustentada per una "teoria específica" ni té tampoc un "mètode propi". Crec que no es pot intentar comprendre un objecte complex amb eines simples perquè els resultats seran sempre incomplets i insatisfactoris.

Si, per contra, es pensa la pedagogia social com un objecte híbrid, interdisciplinari, interprofessional, complex, obert, dinàmic, canviant, viu i extraordinàriament versàtil, el que era vist com a dèficits pot convertir-se en fortaleces i possibilitats. Així és com som les persones i les comunitats; així és com és i funciona allò social; així és, per últim, com ha de ser una pedagogia que pretengui ser social. Vista d'aquesta manera és fàcil comprendre perquè resulta una perspectiva tan atractiva per abordar les problemàtiques personals i comunitàries actuals. La complexitat de la pedagogia social quadra bé amb la complexitat inherent en allò social.

Els pensaments, criteris i judicis expressats en l'article són exclusivament els de l'autor/a
L'article pot ser reproduït, citant-ne l'origen i l'autor/a